

708

Magyar Hírlap
1974 AUG 12

Újra megnyílt az Arany Sas

244 Patikamúzeum a Várban

Tanuljunk gyógyszerészet-történetet. — 1224-ben a nápolyi egyetemen II. Frigyes különválasztja az orvosi és a gyógyszerészeti tevékenységet, s ettől kezdve a medicinakészítés már nem kizárólagosan az orvos-gyógyszerész feladata. Az ezt követő évtizedek és századok folyamán egyre több a szakképzett *stationariusok*, a felesküldött gyógyszerészek száma, először Itáliában, majd Közép-Európában is. Ezek már meghatározott áron adják gyógyszerüket (taxarendszer). Nálunk az önálló patikusmesterségre utaló első nyomot a XIV. sz. elején találmi; Mátyás alatt aztán még fokozottabban. A török idők persze visszafejlődést jelentenek, csak Erdélyben és a Felvidéken virágzik a gyógyszerészet. A XVIII. sz.-ban a szerzetesrendek közül a jezsuiták foglalkoznak leginkább a szakmával, így lehetséges, hogy a legtöbb berendezés az ő patikáikból maradt fenn. A módszeres gyógyszerészeti-hálózatot azonban csak Mária Terézia alakítja ki.

De van a mesterség fejlődésének egy titokzatosabb, homályba veszőbb szála is; az *alkímia*.

Az alkímista tudományok az ókori Egyiptomból görög közvetítéssel érnek el a középkorba, amikor is legelső sorban az arabok lesznek továbbvivői. Az oly szenvedéllyel keresett *bölcsek köve* nemcsak a fémeket változtatja arannyá, hanem csodás gyógyító hatásával meghosszabbítja az emberi életet is. Az alkímia ismert gyógyszerei a zafír-, a rubin- és a smaragdpor, a mandragóra- és — a múmiapor. Az alkímiától különült el a XVI. században a pusztán gyógyító célt szolgáló *iatrokémia*, amely főként Paracelsus nyomán, a vegyi hatóanyagok kivonását ajánlja. De az alkímisták sem adják magukat könnyen: az arab Dzsábir (Géber) még a XVIII. században is keresi a minden betegséget gyógyító *magistratumot*...

... Ilyen tudós lesz az ember, ha belép a főváros legfiatalabb múzeumába, a várbeli Tárnok utcai hajdani Arany Sas-patika öreg boltíves helyiségeibe. Élmemyünk még annival gazdagabb, hogy ezeket a folyamatokat *tárgyakban* is végigkövethetjük. Az ókori patikaedényekből a középkori gyógyszermerlegen át a XVII. századi gyógyszerítő mozárig sok minden megtalálható itt, de láthatunk habán gyógyszerértartó edényeket, a XVIII. századi Telekessy-patikából való iolici állványedényt, s mellette a pécsi

Szerescsen-patika egykori úgynevezett receptúrája szekrényét.

Mindez a múzeumnak helyet adó egykori patika *officinájában*, vagyis eladóterében található, míg a hátsó helyiségben, a többi közt, egy rekonstruált alkímista jellegű laboratórium fogadja a látogatót a maga titokzatos üvegeivel, és a nagy desztilláló kemencével. S amely, mint láttuk, ha az univerzális elixírt nem is, de számos hasznos medicinát ki-főzött a katlanában. A kiállítást *dr. Vida Mária* osztályvezető rendezte.

Magának a helynek históriája sem érdektelen; a Mátyás-templommal csaknem szemben elhelyezkedő saroképület a Vár-negyed egyik legszebben restaurált művelődéstörténeti emléke. Eredete a XV. századig nyúlik vissza; az egyik pilléren fenn is maradt egy gótikus eredetű bekarcolt geometrikus szerkezetrajz. A Zsigmond-kori házat először Má-

tyás alatt építették át, azután többször cserélt formát és stílust. Hosszú élete során, több mint 160 éven át, szolgált valóban gyógyszerészeti céljára a névadó és cégjelben is megőriztetett Arany Sas mellett később itt működött a Városi Patika, amely a barokk korban a budai vár egyetlen jelentősebb egészségügyi intézménye. XVIII. század eleji falfestményei, amelyeknek töredékeit megtalálták és restaurálták, a régi polgárváros jellegzetes enteriőrjének részei.

— De hát mi indokolja végül is tudományos és ismeretterjesztési szempontból egy effajta patikamúzeum létrehozását, hiszen nem egy működik belőlük az ország különböző pontjain — kérdezzük a látogatás végén *dr. Antall Józsefet*, a múzeum anyaintézményének, a Semmelweis Orvostörténeti Múzeumnak főigazgató-helyettesét.

— Számos érvet felsorolhatok. **Először is muzeológiai szempontból:** a gyógyszerészet és iparművészet összefüggéseit lehet ily módon bemutatni. Főként az officinák bútorzatában, meg az állványedényekben. A gyógyszerészeti mindig is egyik fő vásárlója volt a művészi szintű ipari termékeknek. A különböző korok iparművészeti emlékei nem kis részben patikaedényekben maradtak fenn. (Es könyvnyű belátni, hogy az orvosi műszer nem nyújt esztétikai élményt.) Aztán: a változó korok gyógyszerészetének és tudományának szükségszerű összefüggése folytán egy effajta múzeumban szemléltetni tudjuk a különböző korszakok *természettudományát*. Végül *szociológiai viszonylatban:* a patikusok mindig a polgárság megbecsült rétegéhez tartoztak. Műveltebbek voltak, mint az átlag, és munkáik kereskedelmi jellegénél fogva vagyonosabbak is sokaknál, például az orvosoknál. Az egyes koroknak társadalomtörténetileg is igen érdekes rétege tehát a patikusság.

Jó volna (ez a történész nosztalgikus óhaja), ha napjaink patikája is olyan meghitt kapcsolatban lenne az iparművészettel, mint a hajdani. A mai gyógyszerészek azonban külső megjelenésükben egyszerű kereskedés színvonalán állnak. S ilyenné válik aztán patikus és vásárló viszonya is. Néhány örvendetes kivétel szerencsére akad: a Kossuth Lajos utcai, vagy a győri műemlékpatika nemcsak egy elmúlt kor művészi enteriőriét őrzi, hanem azt a megbecsülést is, amellyel a közönség a gyógyszerész felé fordult. Ide a vevő is másként lép be, levett kalappal, megtisztelve ezt a hajdani oly rangos szakmát.

Lukácsy András